

Мавзу:
**«Ишлаб чиқариш
санитарияси».**

Режа:

1. Ишлаб чиқариш санитариясининг мақсади ва вазифалари.
2. Ишлаб чиқариш объектларига қўйиладиган умумий талаблар
3. Метеорологик шароити ва унинг инсон организмига таъсири.

Ишлаб чиқариш санитарияси-
ишчиларга зарарли ишлаб чиқариш
омиларини таъсирини олдини
олувчи воситалар, санитарик-техник
гигиеник ва ташкилий тадбирлар
тизимидир.

**Ишлаб чиқариш санитариясининг
вазифаси-ишлаб чиқаришда
зарарли омилларнинг рухсат
этилган даражаси асосида соғлом
ва хавфсиз меҳнат шароитини
яратишдан иборатдир.**

Ишлаб чиқаришдаги
мутахассисларнинг вазифаси эса
қайд қилинган машиналарнинг
хаммасида иш шароитини
хавфсизлик стандартлари ва
санитария нормалари талаби бўйича
таъминлашдан иборат.

Ишлаб чиқариш объектларига қўйиладиган умумий талаблар

ҚМ 245-71 қурилиш меъёрларига асосан,
битта ишчига энг камида **15 м³** ҳажмда,
4,5 м² юзага тенг бўлган хона тўғри
келган бўлиши керак. Ишлаб чиқариш
хоналарининг полидан шипигача
бўлган баландлик **3,2 м**, транспорт-
омборхона хўжалигининг баландлиги
3,0-3,2 м ва одам юрадиган йўлак
кенглиги **0,3-1,5 м** бўлиши шарт.

Қишки мавсумда ортиқча иссиқлик йўқолмаслиги учун бинонинг ташқарига чиқиш жойларида икки эшикли тамбурлар (дахлизлар) бўлиши керак. Бино деворлари чангдан осон тозаланадиган ва керакли даражада иссиқликка чидамли бўлиши керак. Гигиеник талабларга асосан бинолардаги поллар сатҳи уларга бирлашган территория сатҳидан 150 мм баланд бўлмоғи лозим. Поллар текис, силлиқ, фақат сирпанчиқ бўлмаслиги ва иссиқликни кам ўтказувчан бўлиши керак.

Соғлиқни сақлаш ва умумий овқатланиш хоналари.

Корхоналарда лойиҳалаш даврида соғломлаштириш ва тиббиёт постлари, аёлларнинг шахсий гигиенаси учун алоҳида хоналар, буғхона, душхона, шунингдек иш вақтида дам олиш ва рухий чарчашни камайтирадиган хоналар ҳисобга олиниши зарур.

Тиббиёт пунктлари ҚМҚ 2.09.04-87 қурилиш меъёрлари ва қоидаларига асосан, агар корхонада рўйхат бўйича ишловчиларнинг сони 50 дан 150 кишигача бўлса, унинг майдони 12 м² га, агар ишловчиларнинг сони 151 дан 300 кишигача бўлса, 18 м² га тенг қилиб олинади.

- Агар корхонада бир иш сменасида 200 дан ортиқ ишчи ишласа умумий овқатланиш жойи, ундан кам ишчи ишласа овқат тарқатиш ёки буфет хонаси ҳисобга олинади.
- Иш вақтида дам олиш хоналари 1 кишига 0,2 м² ҳисобидан олинади, фақат умумий майдони 18 м² дан кам бўлмаслиги керак.

■ Хожатхона	1/18
■ Сув крани	1/8
■ Душ	1/ 30
■ Гигиеник кабина (қизлар учун)	1/50
■ Ёритилганлик	70-100 лк
■ Ҳаво алмашиши	1- 1,5 марта / соат
Сув таъминоти :	
■ Қишлоқ жойларда	40-60 л/киши
■ Уйлар (дом)	140-200 л/киши
■ Марказлашган сув таъминоти	300-400 л/киши

- Санитария меъёрларига (СМ 245-71) асосан ҳар хил **санитария-ҳимояланиш зоналари** бўйича ишлаб чиқаришнинг 5 туркуми назарда тутилган:
- **I**-1000 м (паррандачилик фабрикалари, 500 т ва ундан ортиқ пестицидлар ҳажмига эга бўлган омборлар);
- **II**-500 м (чўчқачилик фермалари, 100-300 т гача ҳажмдаги пестицидлар омборхонаси);
- **III**-300 м (қорамол, қўй, парранда фермалари ва 20 т дан 100 т гача сиғимга эга бўлган пестицидлар учун омборхоналар);

- IV-100 м (от ва қуёнчилик фермалари, гараж, двигателларни сони 200 дан ортиқ бўлган қишлоқ хўжалиги техникалари парки, парник ва иссиқхоналар);
- V-50 м (сабзавот, мева, картошка, дон омборлари, шахсий фойдаланиш учун молхона ва товуқхона қурилмалари).

Метеорологик шароити ва унинг инсон организмига таъсири.

Саноат корхоналарининг ишлаб чиқариш биноларида микроклимни қуйидаги кўрсаткичлар белгилайди:

- 1. Ҳавонинг ҳарорати, °C билан ўлчанади.
- 2. Ҳавонинг нисбий намлиги, W% билан аниқланади.
- 3. Иш жойларидаги ҳаво ҳаракати, м/с билан ўлчанади.
- 4. Ҳаво босими, P мм сим.уст.ёки Па билан ўлчанади.

Одамни ташқи муҳитга мослашув -бу инсон организмининг физиологик ва химик жараёнлар асосида тана ҳароратининг бир хил чегарада(36-37оС) сақлаб туриш қобилиятини демакдир.

Организмнинг ташқи муҳитга иссиқлик чиқариши уч йўл билан ўтиши мумкин:

- 1. Одам танасининг умумий юзасида инфрақизил нурланиш орқали (радиация орқали ҳаво алмашинуви);
- 2. Танани ўраб турган ҳаво муҳитини иситиш (конвекция);
- 3. Терининг терлаб, буғланиши ва нафас олиш йўллари орқали суюқликларнинг буғланиши натижасида.

Ҳаракатсиз организмда, ташқи муҳит ҳарорати 15°C ни ташкил қилса, терлаш жуда кам миқдорни (соатига 30 мл) ташкил қилади.

Иссиқ цехларда, оғир ишларни бажаришда терлашни миқдори соатига 1-1,5 литрга етади ва бу миқдор терни буғланиши учун 2500-3800 кДж (600-900 ккал) иссиқлик сарфланади.

Микроиклим кўрсаткичларни макбул меъёрлари ва аниқлашнинг техник воситалари

№	Микроиклим кўрсаткичлари	Ўлчов бирлиги	Меъёри	Йўл қўйилган даражаси	Ўлчаш асбоблари
1	Атмосфера босими	Па, мм.сим. уст.	720	720	Барометр
2	Ҳавонинг ҳарорати	Градус С	22-24	26-28	Термометр Термограф
3	Нисбий нимлик	%	40-60	75	Психрометр Гигрометр Гигрограф
4	Ҳавонинг ҳаракат тезлиги	м/с	0.1	0.1	Анемометр Катотермометр

Оғирлиги ва кучланиши бўйича иш категориялари

Иш категорияси	Иш тавсифи	Энергия сарфи Ж/сек
Енгил-Іа	Физик кучланиш талаб этмайдиган ўтириб бажариладига ишлар	137 гача
Енгил-Іб	Маълум кучланиш талаб этадиган ўтириб ва туриб бажариладиган ишлар	140...174
Ўрта-Іа	Тикка ёки ўтирган ҳолатда оғирлиги 1 кг юкларни кўчириш билан боғлиқ ишлар	175...232
Ўрта-Іб	Тикка ёки ўтирган ҳолатда оғирлиги 10 кг юкларни кўчириш билан боғлиқ ишлар	233...290
Оғир	Доимий равишда куч билан катта физик кучланиш талаб этадиган ишлар	290 дан юқори

Ҳавонинг намлиги 85% дан ошиб
кетса, терморегуляция тери
буғланишини камайиши ҳисобига
қийинлашади.

Ҳаво намлиги 20%дан камайиб
кетса, нафас олиш йўли шиллиқ
пардалари сувсизланади(қуриб кетади).

Агар ҳаво температураси 30°C ,
нисбий ҳаво намлиги 85% ва ундан
ортиб кетса, бунда ҳолсизланиш,
бош оғриши ва иссиқлик уриши
мумкин ва инсон ҳушини йўқотади.

Агар терлаш ва буғланиш
натижасида одам массасини 2-
3%ни йўқотса-организмини
сувсизланиши дейилади.

Агар организм сувсизланиши 6%га
етса ақлий фаолият бузилади,
кўриш қобилияти пасаяди;

организм сувсизланиши 15-20% етса
одам ўлади.

Тўқимачилик комбинатида ҳаво температураси 25°C дан 30°C гача ошганда меҳнат унумдорлиги 7% камайган.

Машинасозлик цехида ҳаво температураси 26°C дан $29,4^{\circ}\text{C}$ гача ўзгарганда меҳнат унумдорлиги 13% гача, $33,6^{\circ}\text{C}$ гача ўзгарганда 35% га камайган.